

ПЕДАГОГІКА ТА ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

УДК: 378.6:37.035.(477)

Данченко І.О.

Педагогічні принципи формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм»

У статті розглянуто основні педагогічні принципи формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм».

Ключові слова: *принципи виховання, педагогічні принципи, гуманізація, демократизація, культуровідповідність, рольова перспектива, діалогічність, колективна взаємодія, індивідуалізація, саморозвиток, опора на реальний досвід суб'єктів освітнього процесу.*

В статье рассмотрены основные педагогические принципы формирования социальной зрелости студентов высших учебных заведений аграрного профиля по специальности «Туризм».

Ключевые слова: *принципы воспитания, педагогические принципы, гуманизация, демократизация, культуровидповідність, ролева перспектива, діалогічність, колективне взаємодія, індивідуалізація, саморозвиток, опора на реальний досвід суб'єктів освітнього процесу.*

The article deals with the basic pedagogical principles of formation of social maturity of students of institutions of higher education of agrarian profile in the specialty "Tourism".

Key words: *principles of education, pedagogical principles, humanization, democratization, cultural correspondence, role perspective, dialogue, collective interaction, individualization, self-development, reliance on real experience of subjects of educational process.*

Одна із специфічних закономірностей педагогічного процесу у вищому навчальному закладі, – наголошує В. Ортинський, – відповідність навчально-виховних впливів суб'єктів навчання духовним потребам і пізнавальним можливостям студентів [8].

Дана закономірність виявляє спрямованість дій суб'єктів педагогічного процесу, прагнення врахувати внутрішні сили студентів у розв'язанні завдань їхньої соціалізації та професійної підготовки. Ця діяльність, з одного боку, має максимально відповідати завданням майбутньої професійної діяльності

студентів, а з іншого – індивідуальним і груповим особливостям людей, їхній індивідуальній та груповій діяльності, фізичним та інтелектуальним можливостям, рівню навченості й вихованості [8].

Відтак, якщо закономірності педагогічного процесу виражають істотний, необхідний зв'язок між причиною і наслідком, то *принципи*, які виходять із закономірностей, є основними вимогами, що визначають загальне спрямування педагогічного процесу, його цілі, зміст і методичку організації.

Зважаючи на такий контекст, необхідно підкреслити, що поняття «принцип» (лат. *princĭpĭum* – початок, основа) відображає ті *суттєві характеристики, що відповідають за правильне функціонування системи*, без яких вона не виконала б свого призначення [7, с. 142].

Уважаємо важливою позицію В. Кременя, що «... у сучасних умовах принцип виховуючого навчання слід замінити принципом навчального виховання, де головною метою стає виховання особистості».

«Цей принцип передбачає, що головним показником результативності й ефективності діяльності стають рівень і стійкість засвоєння культури, моральність й соціальна зрілість молоді, які мають виявлятися в їхньому житті й діяльності, повсякденній поведінці як у навчальному закладі, так і поза його межами, у характері й особливостях їх потребнісно-мотиваційної сфери, у динаміці розвитку індивідуальних здібностей та пізнавальних можливостей» [5, с. 418].

На думку М. Фіцули, принципи виховання – це керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту та методів його організації [9, с. 232].

Отже, аналіз теоретичних та практичних наукових здобутків надав нам можливість визначити основні принципи формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм» (рис. 1.2.).

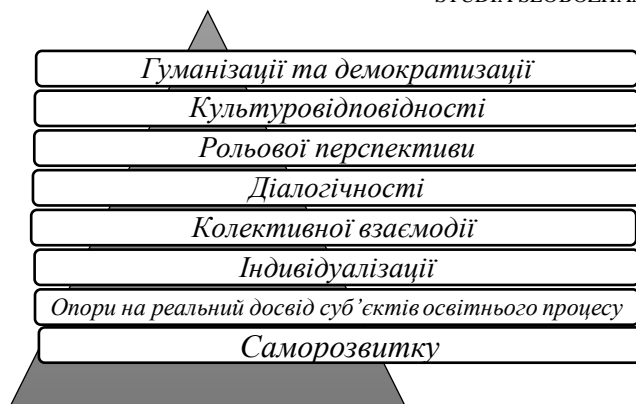

Рис. 1.2. Основні принципи формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм»

Передусім слід назвати *принцип гуманізації та демократизації* процесу формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм», вибір якого обумовлений гуманістичною орієнтованістю освітнього процесу, що реалізується в системі заходів, спрямованих на визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Він полягає в орієнтації мети, змісту, форм і методів формування соціальної зрілості на особистість студента, гармонізацію, демократизацію та її розвиток та творче самовираження.

Сутність цього принципу полягає в створенні відповідних умов для формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм», в «усуненні авторитарного стилю спілкування та взаємодії між студентами та викладачами, сприйняття особистості студента як вищої суспільної цінності, визнання його права на свободу, розвиток здібностей і виявлення індивідуальності; глибоке усвідомлення взаємозв'язку між ідеалами свободи, правами людини і громадянською відповідальністю» [9].

Реалізація *принципу культуровідповідності* в процесі формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм» обумовлена тим,

що даний процес має ґрунтуватися на дотриманні загальнолюдських цінностей та норм національних культур, етнічних особливостях регіонів, на необхідності залучати людину до різних аспектів культури етносу, суспільства і світу в цілому, процес формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм» повинен здійснюватися в органічному зв'язку з історією народу, його мовою, культурними та родинно-побутовими традиціями, забезпечуючи духовну єдність, наступність та спадкоємність поколінь.

Зміст принципу культуровідповідності передбачає відповідність розвитку і саморозвитку студентів вимогам середовища і часу. На думку О. Киричук, метою, яка визначає зміст відповідного принципу є виховання життєво активного, гуманістично спрямованого громадянина, який би у своїй життєтворчості керувався національно-культурними і вселюдськими цінностями [4].

Принцип культуровідповідності полягає в природному, нерозривному зв'язку з історією народу, його мовою, культурними традиціями, звичаями, обрядами, що є джерелом культурологічного процесу, зорієнтованого на формування базису культури особистості та збереження духовної єдності минулого-теперішнього-майбутнього поколінь.

Для надання процесу формування соціальної зрілості студентів ЗВО аграрного профілю особистісно-діяльній спрямованості доцільно, на наш погляд, застосовувати *принцип рольової перспективи*.

Відтак, беручи до уваги думку С. Щерби, бачиться ймовірним те, що рольова перспектива сприяє активізації задатків і здібностей студентів, урахуванню їхніх індивідуально-психологічних особливостей, стилю розумової діяльності, застосуванню студентами особистого та соціального досвіду, формуванню стереотипів поведінки в ситуаціях міжособистісного спілкування, навичок соціальної взаємодії, розвитку творчого мислення та отриманню досвіду щодо аналізу

професійних та особистісних завдань. Ефективна реалізація принципу рольової перспективи під час формування соціальної зрілості студентів можлива за допомогою втілення в життя ідеї випереджаючих (а не підтримуючих) педагогічних впливів [10].

Духовно-ціннісна орієнтація людини і, здебільшого, її розвиток здійснюються в процесі взаємодії учасників освітнього та виховного процесів, змістом яких є обмін інтелектуальними, емоційними, моральними цінностями, що передбачає діалоговий характер освітнього процесу, залучення особистості студента до культурних надбань людства за допомогою діалогу з культурними формами історичного розвитку людської цивілізації. Усе це реалізується через *принцип діалогічності*.

Застосування цього принципу дозволяє реалізувати розвиток здібностей, формування інтересів, мотивів студентів; засвоєння ними способів діяльності, надбання індивідуального досвіду.

Дотримання цього принципу в поєднанні з *принципом колективної взаємодії* зумовлює співробітництво, такий спосіб організації освітнього процесу, де студенти активно й інтенсивно спілкуються один із одним, обмінюючись інформацією, що є важливим для процесу навчання та виховання.

Відповідно, показниками ефективності запровадження цього принципу є розширення знань, удосконалення навичок та вмінь кожного студента; створення між учасниками спілкування оптимальних взаємодій і формування характерних для колективу взаємовідносин, у яких умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу; створення спільного фонду інформації, до якого кожен з учасників-партнерів укладає свою частку і яким користуються всі разом [1, с. 34].

Принцип індивідуалізації передбачає врахування і цілеспрямований розвиток індивідуально-психологічних особливостей і ресурсів студентів, що відображається у формах і методах їх підготовки.

Зокрема, безпосередньому розвитку підлягають мотиви (ті, що позитивно впливають на процес формування соціальної

зрілості студентів-аграрників), інтереси (як-от: пізнавальні, до оволодіння новими способами дій тощо), периферійні здібності, особистісні якості (наприклад, відповідальність, толерантність, самостійність тощо), вищі когнітивні функції (мислення, пам'ять, увага тощо), а також знання, уміння, навички і способи діяльності, рівень пізнавальної і практичної самостійності [9]. Організація формування соціальної зрілості студентів-аграрників за цим принципом сприяє становленню у студентів індивідуального стилю соціальної взаємодії [6].

Окрім того, цілком логічним бачиться те, що ефективність цієї діяльності буде підвищуватись за умови, якщо враховуються лише індивідуально-типологічні відмінності студентів (здібності, інтереси, локус контролю, рівень навчальних досягнень тощо) [3, с. 52].

Ці відмінності виявляються шляхом психодіагностичних досліджень, спостереження і обговорення результатів інтроспекції студентів; для студентів кожної групи готуються окремі завдання згідно з попередньо встановленою метою індивідуалізації; забезпечується зайнятість і посильна розумова напруга всіх студентів [3, с. 55]; індивідуалізоване навчання та виховання має оптимально чергуватися з неіндивідуалізованим [2, с. 71].

Відтак, даний принцип може впроваджуватись у формі та засобами індивідуальних завдань, що складаються з урахуванням нахилів, інтересів, потреб і здібностей студентів і виконуються ними самостійно при консультуванні з викладачем [2, с. 73].

Значення набуває самостійна робота студентів як форма організації індивідуального оволодіння студентами матеріалом в аудиторний та позааудиторний час, мета якої сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молоді людини, сутність якої полягає в уміннях будувати свою діяльність без сторонньої допомоги й контролю.

Принцип опори на реальний досвід суб'єктів освітнього процесу означає врахування і актуалізацію в процесі формування

соціальної зрілості студентів суб'єктного досвіду кожного студента, отриманого за роки попереднього навчання та виховання. Варто зазначити, що найважливішими вихідними надбаннями студента, що складають підґрунтя для формування соціальної зрілості студентів-аграрників, можна вважати досвід застосування певних стратегій і прийомів щодо вирішення проблем, які проявляються у знаннях і вміннях та індивідуально розрізняється за частотою використання цих способів діяльності, їх змістом і ефективністю для конкретного студента.

Усвідомлення студентом стратегій, що використовувались ним у навчанні та вихованні, складає фундамент для проведення інтроспективного аналізу; досвід ціннісного ставлення до індивідуальної ефективності стратегій і прийомів як способів позбавлення труднощів під час соціальної взаємодії.

Такий досвід зумовлює можливість оцінювання студентом загальної ефективності свого індивідуального стилю соціальної діяльності, підбору стратегій, що краще виконують свої функції та, зрештою, його трансформації в більш ефективний [6, с. 251].

Дотримання *принципу саморозвитку* особистості в процесі формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм» уможливорюється діяльністю, спрямованою на розвиток активності студентів щодо самовизначення і самовдосконалення, орієнтація процесу формування соціальної зрілості студентів на досягнення найвищого морально-духовного розвитку та потенційних можливостей особистості; полягає в забезпеченні психолого-педагогічних умов виявлення, розвитку та реалізації пізнавальної самостійності й самодіяльності студента, становлення його творцем власного життя, здатного прогностично робити свідомий вибір і відповідати за дії, вчинки, а також компетентісно реагувати на зміни, постійно самовдосконалюватися. З огляду на особливості студентського віку, є підстави припускати, що системоутворювальною особистісною властивістю саморозвитку є рефлексія.

Спираючись на роботи С. Рубінштейна, Д. Узнадзе, К. Абульханової-Славської про рефлексію в житті людини в цілому чи на окремих її етапах, а також на власні спостереження, зазначимо, що студентський вік є найбільш чутливим до розвитку рефлексивних здібностей, осмислення себе і своїх особливостей співвідносно з навколишніми.

Отже, основною метою рефлексивного розвитку особистості повинне стати виявлення, пошук найбільш продуктивного співвідношення суб'єкта з життям, а не відриву від нього.

Важливою умовою саморозвитку особистості є регулярна й оперативна діагностика, що виконують роль зворотного зв'язку в розвитку особистості. Ефективна діагностика особистості повинна спиратися на інформацію про прояви особистості не в якомусь одному, порівняно вузькому виді діяльності, а мати системно-цілісний характер.

Реалізація даного принципу відбувається через впровадження в освітній процес таких форм та методів як індивідуальна та самостійна робота, індивідуальні консультації, порт-фоліо тощо.

Таким чином, розгалужені та педагогічно виважені принципи, на яких ґрунтується процес формування соціальної зрілості студентів закладів вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм», повинні бути спрямовані на пріоритети індивідуальності, самобутності, самоцінності людини, з урахуванням соціальної детермінації.

Література

1. Бухало О. До питання співробітництва учасників навчально-виховного процесу / О. Бухало // Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку: Зб. наук. праць / За заг. ред. О. А. Дубасенюк, Л. В. Калініної, О. Є. Антонової. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 34–36.

2. Галус О. М. Індивідуалізація навчання в контексті адаптації студентів до пізнавальної діяльності у педагогічному ВНЗ / О. М. Галус // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2005. – № 20. – С. 71 – 74.

3. Єремеева В. М. Історичні тенденції розвитку базових педагогічних понять теорії індивідуалізації навчання як особливої організації процесу / В. М. Єремеева // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2001. – № 8. – С. 50 – 55.
4. Киричук О. В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі / Олександр Киричук // Рідна школа. – 1991. – № 12. – С. 3 – 11.
5. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору: [монографія] / В. Г. Кремень. – Київ: Пед. думка, 2009. – 520 с.
6. Ніколаєва С. Ю. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1999. – С. 249–259.
7. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук, Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. – 742 с.
8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. / М. М. Фіцула. – К.: «Акадкмвидав», 2006. – 352 с.
10. Щерба С. П. Філософія [Текст]: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Щерба, О. А. Заглада; за ред. д-ра філос. наук, проф. С. П. Щерби. – Житомир: Полісся, 2012. – 547 с.

УДК [174 :005]:378.4+316.77

Ніколаєнко Н.М.

Корпоративна культура закладу вищої освіти і комунікація

У статті розглядається роль корпоративної комунікації, як складової корпоративної культури закладу вищої освіти. Аналізуються складові комунікаційних процесів ЗВО, такі як Інтернет, корпоративна преса, партиципація, нетворкінг.